

ולא עוד, אלא שנדון בחולי הדרוקן.

שנאמר בהמשך הפסוק: "ומכות חררי בטן".

אמר רב נחמן בר יצחק: סימן לעבירה, על ידי העבירה בא הדרוקן [מן חולי].

תנו רבנן: ג' מיני הדרוקן הן:

זו שהיא של עבירה היא עבה, היינו שבשרו מתקשה ועב ונפוח בעובי.

וזה שהיא של רעב, הוא תפוח, יש בה מוגלה.

וזה שהיא של כשפים הוא דק, בשרו דק ורזה.

שמואל הקטן חש ביה — בהדרוקן.

אמר: רבונו של עולם! מי מפים? מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שהדרוקן זה אינו של עבירה.

איתסי, נרפא ממחלתו.

אמר רבא: ידענא ביה באביי שהיה נקרא נחמני [משום שגדל בביתו של רבה בר נחמני] שההדרוקן בא עליו משום דמכנפין נפשיה היינו מפני הרעב.

רבא חש ביה בהדרוקן.

ומקשינן: ולמה חש בו? והא רבא הוא דאמר נפישו קטילי קדר, רבים הם ההרוגים מחמת שיהוי נקבים, מנפיהו כפן, מאלו המתים מחמת רעב. שהרי רבא שסבר שיהוי נקבים גורם לכך וודאי הוא עצמו לא היה משהה נקביו. וממה שרבא אמר "ידענא ביה בנחמני" שוודאי לא הרעיב את

עצמו, משמע שהיה דבר זה רע בעיניו, ואם כן למה חלה בהדרוקן?

ומתרצינן: שאני רבא דאנסי ליה רבנן בעידניה, אלו שהיו לפניו הם גרמו לו להשהות נקביו בזמן שהיה זקוק לכך, בעל כורחיה.

תנו רבנן: ד' סימנין הן.

סימן לעבירה — הדרוקן.

סימן לשנאת חנם — ירקון.

סימן לגסות הרוח — עניות.

סימן ללשון הרע — אסכרה, חולי המתחיל במעים ונגמר בגרון.

תנו רבנן: אסכרה באה לעולם על העון ג-ב שאינו מעשר פירותיו, ואוכלם בטבלם. משום כך נענש בגרונו משום שדרכו אכל.

רבי אליעזר ברבי יוסי אומר: על לשון הרע.

אמר רבא, ואיתימא רבי יהושע בן לוי אמרה: מאי קראה?

דכתיב בתהלים [סג]: "והמלך ישמח באלהים, יתהלל כל הנשבע בו. כי יסכר פי דוברי שקר". "יסכר" מלשון "אסכרה".

איבעיא להו: האם כונתו של רבי אליעזר ברבי יוסי שאסכרה היא רק על לשון הרע, ולא על שאוכל פירותיו בעודם בטבלם, וזהו דקאמר "על לשון הרע".

או דלמא: רבי אלעזר ברבי יוסי אף על לשון הרע נמי קאמר, שגם על עון זה בא עונש אסכרה.

תא שמע: כשנכנסו רבותינו לבית המדרש שהיו יושבים בו שורות שורות כמו כרם, והיה זה ביבנה. היה שם רבי יהודה, ורבי אלעזר ברבי יוסי, ורבי שמעון.

ונשאלה שאלה זו בפניהם: מכה זו של אסכרה — מפני מה מתחלת המחלה בבני מעיים, והיא גומרת בפה?

נענה רבי יהודה ברבי אלעאי, ראש המדברים, שהיה מדבר ראשון בכל מקום, כי כן צוה המלך.

ואמר תשובה: אף על פי שכליות הם יועצות עצה לאדם ולב הוא מבין, ולשון הוא מחתך, אולם הפה הוא גומר את דיבור הלשון הרע, שממנו הקול יוצא. ולכן האסכרה מתחילה במעיים ומסיימת בפה.

נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר: ההסבר מדוע היא נגמרת בפה, הוא מפני שאוכלין בה — בפה, דברים טמאין.

ותמהינן: דברים טמאים סלקא דעתך?! וכי עונש האוכל דברים טמאים הוא במיתה?

ומבארין: אלא הכי קאמר: מפני שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים ועודם בטבלם, והאוכל טבל דינו במיתה.

נענה רבי שמעון ואמר: בעון ביטול תורה⁽¹⁰¹⁾.

אמרו לו חכמים: נשים יוכיחו, שאינן מצוות בלימוד תורה, דכתיב "ולמדתם אותם את בניכם", ואף הן מתות באסכרה.

אמר להם: אף הן נענשות בעון ביטול תורה, מפני שהן מבטלות את בעליהן מלימוד תורה.

אמרו לו: נכרים יוכיחו, שלמרות שאין להם שייכות לתורה, אף הם מתים מאסכרה.

אמר להם: הם נענשים משום שהם מבטלים את עם ישראל מלימוד תורה.

אמרו לו: תינוקות יוכיחו שאינם מבטלין מלימוד תורה ובכל זאת מתים באסכרה.

אמר להם: מפני שמבטלים את אביהן מללמוד.

אמרו לו: תינוקות של בית רבן שהם לומדים תורה ואינם מבטלים אותה, הם יוכיחו שאין העונש בא בעון ביטול תורה.

ומבארין: התם, בתינוקות של בית רבן, כדרכי גוריון.

דאמר רבי גוריון, ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה אמרה: בזמן שהצדיקים קיימים בדור, הם הצדיקים נתפסים להענש על עון הדור.

וכשאין צדיקים בדור, אז תינוקות של בית רבן נתפסים על עון הדור. ומיתתם באסכרה היא לא על חטאם.

אמר רבי יצחק בר זעירי, ואמרי לה אמר רבי שמעון בן זורא: מאי קראח?

ומסיימת בגרון, ונמצא שהיא ממיתה את האדם ע"י שהיא מבטלת ממנו את יכולת הדיבור,

101. מבאר השפתי חיים שיש כאן מידה כנגד מידה, שהרי מיתת אסכרה מתחילה מהפה

שווקים, ותקנו גשרים, ותקנו מרחצאות.

רבי יוסי כששמע את דברי רבי יהודה, שתק.

נענה רבי שמעון בר יוחאי ואמר: כל מה שהרומיים תקנו, לא תקנו אלא לצורך הנאת עצמן.

תקנו שווקין — כדי לחשוב בהן זונות.

תקנו מרחצאות — כדי לעדן בהן את עצמן.

תקנו גשרים — כדי ליטול מהן, מהעוברים בהם, מכס.

הלך [רבי] יהודה בן גרים וסיפר בביתו את דבריהם של החכמים. ומתוך כך נשמעו למלכות רומי.

אמרו המלכות: רבי יהודה שעילה וקילס את המלכות, הוא יתעלה בשכר זה להיות ראש המדברים בכל מקום.

רבי יוסי ששתק ולא שבת, ואף לא מחה על דברי רבי שמעון, הוא יגלה לציפורי.

רבי שמעון שגינה את המלכות, הוא יהרג.

אזל הוא — רבי שמעון, ובריה — רבי אלעזר. מישו הסתתרו, בבי מדרשא.

כל יומא הוה מיייתי להו דביתחו, אשתו של רבי שמעון, ריפתא, לחם לאכול, וכוזא [כד]

דכתיב: "אם לא תדעי לך היפה בנשים — צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים".

והכי פירושא דהאי קרא: "אם לא תדעי לך היפה בנשים" — לשמור מצוותי כראוי.

"צאי לך", ובקשי רחמים, בזכות "עקבי הצאן", אלו האבות הקדושים שהם היו רגלי הצאן.

"ורעי", בזכות האבות,

"את גדיותיך", אלו התינוקות שלך, "על משכנות הרועים".

ואמרינן: אלו גדיים, הממושכנין, כעין משכון, על הרועים, שלא יתפסו בעון רועי הדור ופרנסיו.

ומסקינן מהא: שמע מינה, מדקאמר רבי אלעזר ברבי יוסי: מפני שאוכלין בה דברים שאינם מתקנים, אף על עון לשון הרע נמי קאמר, שמע מינה.

והוינן בה: ואמאי קרו ליה לרבי יהודה ברבי אלעאי ראש המדברים בכל מקום?

ומבארינן: דמעשה הוה, דיתבי רבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון בר יוחאי. ויתבי יהודה בן גרים גביהו [והיה נקרא כך על שם שהיו אביו ואמו גרים].

פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים (102) מעשיהם של אומה זו [רומי]. שהרי הם תקנו

102. השפת אמת מקשה איך אמר כך והלא יש בזה איסור של לא תחנם, ודרשו שאסור ליתן להם חן ולומר על נכרים שהם נאים? וכתב השפ"א שהוא דיבר בלשון תימה.

שזהו כל עצמותו וחיותו של האדם וייחודו יותר מבהמה, ועונש זה הגון הוא למי שמבטל תורה, שגם היא עצמותו וחיותו של האדם.

דמיא, וברכי, והם היו אוכלים.

כי תקיף גזירתא, שחיפשו אחריו מאד. אמר ליה רבי שמעון לבריה: מכיון שנשים דעתן קלה עליהן. חוששני, דלמא הרומאים מצערי לה בעינויים קשים שהיא לא תעמוד בהם, ומגליא לן היכן אנחנו מסתתרים.

אזלו טשו נחבאו במערתא.

ואיתרתיש להו ניסא, ואברי להו עץ חרובא שאכלו ממנו פירות⁽¹⁰³⁾, ועינא דמיא, ומעיין לשותות ממנו מים.

והיו רבי שמעון ורבי אלעזר, משלחי מנייהו, פושטים את בגדיהם, כי היכי דלא ליבלו. והווי יתבי עד צוארייהו בחלא [בחול].

כולי יומא הווי גרסי, ובעידן צלווי, כשעמדו לתפילה, לבשו בגדיהם, מיכסו ומצלו, וכשגמרו תפילתם, הדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו.

איתבו תריסר שני במערתא.

לאחר שנים עשרה שנה, אתא אליהו הנביא, וקם אפיתחא דמערתא, אמר: מאן לודעיה, מי יודיע, לבר יוחאי דמית קיסר רומי, ובטיל גזרתיה?

כששמעו את דבריו, נפקו רבי שמעון ובנו, ויצאו מהמערה.

וביציאתם, חזו אינשי דקא כרבי זרעי, שעסקו בחרישה וזריעה.

אמר רבי שמעון: אנשים אלו, מניחין חיי עולם, ועוסקין בחיי שעה, והיה להם לעשות עבודות אלו על ידי גויים, והקדוש ברוך הוא מחלק מזון וריוח לעושי רצונו.

כל מקום שהיו נותנין בו את עיניהן, מיד היה נשרף.

יצתה בת קול ואמרה להם: כלום להחריב את עולמי יצאתם? חזרו למערתכם!

הדור אזול למערה, איתייבו בה עוד תריסר ירחא שתא.

אמרו: הרי משפט רשעים בגיהנם הוא י"ב חודש, ובודאי שאנחנו יכולים לצאת.

יצתה בת קול ואמרה להם: צאו ממערתכם! נפקו.

כל היכא דהוה מחי [מכה] רבי אלעזר, הוה מסי [מרפא] רבי שמעון.

אמר לו רבי שמעון לרבי אלעזר: בני, די לעולם שיעסקו בתורה אני ואתה.

בהדי פניא דמעלי שבתא, בערב שבת לפנות ערב, חזו ההוא סבא, דהוה נקיט תרי מדאני אסא, שתי חבילות הדסים, והוה רהיט, רץ, בזמן בין השמשות.

אמרו ליה: הני הדסים למה לך?

אמר להו: לכבוד שבת קנייתים להריח בהם.

שאלוהו: ומדוע לא תיסוגי לך בחד?

103. מסביר המהרש"א שיש כאן נס בתוך נס, כיון שדרכו של חרוב להוציא פירותיו רק לאחר שבעים שנה, ואילו כאן הוציא החרוב פירותיו לאלתר.

ויש להקשות הרי פירות החרוב היו ערלה? וההסבר לזה הוא כמבואר בשולחן ערוך (יו"ד רצד, כז) שאילן העולה מאיליו במקום סלעים אין בו חיוב ערלה.

103. מסביר המהרש"א שיש כאן נס בתוך נס, כיון שדרכו של חרוב להוציא פירותיו רק לאחר שבעים שנה, ואילו כאן הוציא החרוב פירותיו לאלתר.

אמר להם: חבילה חד, כנגד "זכור", וחבילה חד, כנגד "שמור".

אמר ליה: רבי שמעון לבריה: חזי! ראה, כמה חביבין מצות על ישראל. יתיב דעתייהו.

שמע רבי פנחס בן יאיר, דהוה התניה, שרבי שמעון ובנו באים, ונפק לאפיה יצא לקראתם לקבלם.

עייליה לבי בניה הכניסו לבית המרחץ.

הוה קא אריך, מתקן ומנקה, לבישריה. חזי דהוה ביה פילי בגופיה, סדקים שנוצרו משהייתו בחול. הוה רבי פנחס קא בכי, וקא נתרו דמעט עיניה דרבי פנחס על רבי שמעון, וקמצוחא ליה רבי שמעון, שהיו הדמעות צורבות לו על פצעיו.

אמר ליה רבי פנחס בן יאיר: אוי לי שראיתך בכך! בצער שכזה.

אמר ליה רבי שמעון: אשריך שראיתני בכך! משום שאילמלא לא ראיתני בכך, לא מצאת בי כך.

ומבארין: משום דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בר יוחאי קושיא, הוה מפרק [מתרץ] ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוין.

לסוף, לאחר שובו, כי הוה מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא, הוה מפרק ליה רבי שמעון בר יוחאי עשרין וארבעה פירוין.

אמר רבי שמעון: הואיל ואיתרחיש לי ניסא,

איזיל אתקין מילתא, כדרך שעשה יעקב אבינו כשניצל מידי עשיו, דכתיב: "ויבא יעקב שלם", ואמר רב: שלם בגופו — שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו, שלם בתורתו — שלא נשתכחה לו בדרכו הארוכה.

וכתיב: "ויהן את פני העיר", אמר רב: מטבע תיקן להם [ולשון "ויהן" מתפרשת — חן ותיקון, פירוש נוסף ברש"י שזה נלמד מהמשך הפסוק: "ויקן את חלקת השדה", לשון תיקון].

ושמואל אמר: שווקים תיקן להם.

ורבי יוחנן אמר: מרחצאות תיקן להם.

אמר רבי שמעון בר יוחאי: האם איכא מילתא דבעי לתקוני?

אמרו ליה: אין, איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה.

ואית לחו צערא לכהנים, מפני שהם צריכים דל-א לאקופי וללכת בדרך ארוכה.

אמר רבי שמעון: האם איכא איניש דידע דאיתחזק הכא טהרה? והיינו, האם יודע מאן דהוה שמקום זה, שעתה הוא בספק טומאה, לא היה מעולם בית הקברות.

אמר ליה ההוא סבא: כאן קיצין בן זכאי תורמסי תרומת, שהיה שותל במקום זה גידולי תרומה ועוקרן לאחר מכן. וגידולי תרומה צריכים שמירה בטהרה, ובן זכאי עצמו היה כהן, וראיה היא שמקום זה לא היה בית קברות מעולם (104).

מעשה שתילה וקציצה בבית קברות הינו דבר אסור, שהרי אין זורעים בבית קברות משום

104. מעיר החזון איש, לכאורה מדוע הגמרא מביאה ראיה דוקא מתורמוסי תרומה, והרי כל